

دکتر زهرا میرحسینی

اینترنت و سواد اطلاعاتی

تاریخچه:

« شبکه اینترنت از دهه ۱۹۷۰، توسط وزارت دفاع آمریکا با نام آرپانت (arpanet) آغاز به کار کرد. آرپانت ابتدا قصد داشت کامپیوترهای وزارت دفاع آمریکا را که در ناحیه وسیعی پراکنده بودند به هم متصل کند. یکی از اهداف آرپانت تحقیق در سیستم‌های کامپیوتری پراکنده برای دستیابی به اهداف نظامی بود. این شبکه طوری طراحی شده بود که می‌توانست پیام‌ها را از یک کامپیوتر به کامپیوتر دیگر با انعطاف و با قدرت منتقل کند. طرح آرپانت خط سیرهای زیادی را بین کامپیوترها فراهم کرد. در دهه ۱۹۸۰ بنیاد ملی علوم آمریکا، آرپانت را با سرعت بالا به نام شبکه ان اس اف (nsf) توسعه داد. در حال حاضر شبکه ان اس اف بزرگراه داده‌های اصلی اینترنت را شکل می‌دهد. (قادر پاشا، ۱۳۷۶، ص ۱۰۱)

«در ۱۹۸۹ مؤسسه اروپایی cern، روش ابرمتن hypertext را در اینترنت به کار برد که عامل اصلی پدید آیی وب web گردید که متداول‌ترین شبکه در اینترنت است. (محمدی فر، ۱۳۸۱، ص ۶۹۵)

امروزه اینترنت نوعی شبکه کامپیوتری جهانی است که می‌تواند ارتباط بین کامپیوترهای نقاط دور از هم را به منظور مبادله داده‌ها فراهم کند و با این که شبکه‌های کامپیوتری دیگری نیز وجود دارند، هیچ یک از نظر بزرگی و اهمیت قابل مقایسه با اینترنت نیستند. اینترنت از چندین شبکه تشکیل می‌شود و مشابه شبکه تلفنی بین‌المللی است که در آن، به جای ارتباط صوتی، ارتباط کامپیوتری برقرار می‌شود و از این روی، اینترنت می‌تواند همه نوع اطلاعات اعم از متن، صدا، تصویر و ویدئو را با کارایی زیاد، بین کامپیوترهای سرتاسر دنیا که به آن وصل هستند، انتقال دهد. (محمدی فر،

۱۳۸۱، ۶۹۴)

مقدمه:

قرن بیست و یکم را عصر دانش می‌نامند، عصری که انسان از طریق کانال‌های ارتباطی گوناگون به اطلاعات، به صورت سازمان‌دهی شده، دسترسی دارد و به ویژه ظهور و گسترش اینترنت (internet) به این امر کمک فراوانی کرده است.

اینترنت یک پدیده فرهنگی است که در دو دهه اخیر رشد سریعی داشته، کانالی برای ارتباط بین‌المللی و دسترسی به دانش محسوب می‌شود، به طوری که مباحثی چون آموزش از راه دور (distance education) را به راحتی میسر ساخته و در مفاهیم و ساختار آموزش تغییرات مهمی به وجود آورده است.

بچه‌های امروز نیز کمابیش با این پدیده فرهنگی قدرتمند روبه رو هستند. در این باره که آیا اینترنت یک فضای خانوادگی است و بچه‌ها هم می‌توانند از آن استفاده کنند یا خیر، دیدگاه‌های گوناگونی مطرح شده است. ولی نکته قابل توجه این است که اینترنت یک وسیله است، مانند هر وسیله دیگر در منزل یا محل کار و مانند هر وسیله دیگری مفید یا مضر بودن آن، بستگی به نحوه استفاده از آن دارد.

سواد اطلاعاتی

یکی از مباحث مهم عصر دانش، علاوه بر فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی افراد جامعه است که نقش پویایی در روند یادگیری دارد.

«توانایی دستیابی، بازیابی و ارزیابی [تجزیه و تحلیل] اطلاعات به عنوان عامل برجسته سواد اطلاعاتی به شمار می‌آید. از این رو سواد اطلاعاتی را نه فقط توانایی و استعداد شناسایی اطلاعات می‌گویند، بلکه توانایی ارزیابی اطلاعاتی و استفاده کارآمد از آن تعریف می‌کنند. سواد اطلاعاتی به صورت مستقیم با تفکر انتقادی در ارتباط است.» (اینترنت: جنبه‌های نظری و کاربردی، ۱۳۷۸، صص ۷۹-۷۸)

در واقع سواد اطلاعاتی به مجموعه‌ای از مهارت‌ها و نگرش‌ها برای یادگیری مداوم اطلاق می‌شود.

با توجه به مطالب فوق بر مسئولان، مربیان و اولیای دانش‌آموزان لازم است تا آن‌ها را برای رویارویی با عصر دانش آماده سازند. توانایی رایانه‌ها و امکانات بی‌مانندی که اینترنت دارد تحولات عظیمی در آموزش را موجب می‌شود. تحولاتی که بر خلاقیت دانش‌آموزان افزوده، آن‌ها را در شناخت مسائل و بهره‌گیری از منابع به منظور حل آن‌ها توانا می‌سازد.

«برای مثال اینترنت در موضوعی مانند جغرافیا می‌تواند دانش‌آموزان را با نقشه و تصاویر گوناگون از یک کشور، آداب و رسوم، محصولات، شهرها و ... آشنا کند. به این ترتیب دانش‌آموزان می‌توانند در مورد موضوعی که می‌خواهند تحقیق کنند با سایت‌های (پایگاه‌های) مختلفی که اطلاعات مربوط در آن‌ها وجود دارد ارتباط برقرار کنند. حتی این امکان برای آن‌ها مهیاست که با مدارس و دانش‌آموزان سراسر گیتی تماس برقرار کنند و اطلاعاتی را که لازم دارند از آن‌ها کسب نمایند. چنین استفاده‌ای از اینترنت به مفهوم جهانی بودن و جهانی شدن اطلاعات کمک می‌کند که بی‌شک جنبه‌های دیگری مانند روابط فرهنگی و سیاسی میان کشورها را تحت تأثیر قرار خواهد داد (مگوایر، ۱۳۷۷، ص ۸۸). از امکانات پر استفاده در اینترنت خدمات پست الکترونیکی (e-mail)، گفت و گو (chat) و گروه‌های بحث (discussion group) است.

▽
بر مسئولان، مربیان و اولیای دانش‌آموزان لازم است تا آن‌ها را برای رویارویی با عصر دانش آماده سازند. توانایی رایانه‌ها و امکانات بی‌مانندی که اینترنت دارد تحولات عظیمی در آموزش را موجب می‌شود. تحولاتی که بر خلاقیت دانش‌آموزان افزوده، آن‌ها را در شناخت مسائل و بهره‌گیری از منابع به منظور حل آن‌ها توانا می‌سازد.

چند توصیه برای والدین و مربیان

« در حال حاضر سازندگان نرم افزارها سعی می کنند محصولات خود را به بازار عرضه کنند که در محیط خانواده، پدر و مادر با خیال راحت بتوانند سطح دسترسی بچه ها را تعریف کنند. (شکر خواه، ۱۳۷۹)

یعنی قبل از هر چیز والدین و مربیان باید سایتی را مورد استفاده قرار دهند که همه ورق های آن خانوادگی باشد (یعنی حاوی مطالب خلاف اخلاق نباشد). لذا در نشانی سایت برای رایانه، سایت مورد نظر تعریف می شود تا به محض ورود به اینترنت، کودکان نیز به همین سایت بروند و تنها از پیوندهای (link) همین سایت استفاده کنند و پس از رفتن به هر یک از ورق های سایت، با کلیک کردن دکمه برگشت (back) مجدداً به ورق اصلی همین سایت باز گردند. بنابراین با وجود چنین امکانی دسترسی کودکان فقط به تعداد انگشت شماری از سایت های مناسب محدود می شود. باید دانش آموزان را به سراغ تحقیقاتی هدایت کرد که موجب کسب اطلاعات جدید می شود. دانش آموزان به ارزیابی این اطلاعات پرداخته و این اطلاعات را با آن چه نزد خود موجود دارند، می آمیزند. اما لازم است که آموزگاران و دانش آموزان شیوه های ارزیابی اطلاعات موجود در وب را بیاموزند. چنین ضرورتی ما را به چهار مورد که در ارزیابی یک سایت اطلاعاتی مورد توجه است رهنمون می سازد که عبارت اند از: چه کسی، چه چیزی، چه هنگام و کجا. سایت را چه کسی می نویسد؟ آیا نویسنده سایت به اندازه کافی واجد شرایط است که نظریات خود را روی شبکه قرار دهد؟ آیا مواردی که موجب اعتبار نویسندگان سایت می شود ذکر گردیده است؟ آن ها چه چیزی را روی سایت قرار می دهند، چه پیوندهایی روی صفحه قرار دارد و چه اندازه قابل اطمینان است؟ موضوعات از چه دامنه ای برخوردارند؟ سایت در چه زمانی به وجود آمده است؟ آخرین باری که سایت مورد ویرایش قرار گرفته چه زمانی بوده است؟ سایت مربوط به کدام مؤسسه است و از کجا به وجود آمده است؟

این ها نمونه سؤالاتی اند که دانش آموزان و آموزگاران قبل از استفاده از هر سایت باید از خود بپرسند و با پاسخ هایی که برای سؤالات دریافت می کنند، اعتبار سایت را مورد ارزیابی قرار دهند. (before You Cite A Site, 1997)

با توجه به مطالب فوق می توان نتیجه گرفت که اینترنت هم می تواند در

◀ فرزندان بدون مشورت با والدین یا مربیان نباید فایلی را منتقل کنند یا برای دیگران بفرستند.

◀ والدین و مربیان باید سایتی را مورد استفاده قرار دهند که همه ورق های آن خانوادگی باشد (یعنی حاوی مطالب خلاف اخلاق نباشد). لذا در نشانی سایت برای رایانه، سایت مورد نظر تعریف می شود تا به محض ورود به اینترنت، کودکان نیز به همین سایت بروند و تنها از پیوندهای همین سایت استفاده کنند

منابع:

اسنل، ند: اینترنت: مقدماتی و پیشرفته، ترجمه کیوان فلاح مشفقسی، مرکز فرهنگی نشرگستر، تهران ۱۳۷۹.

- حیاتی، زهیر: استفاده از اینترنت در آموزش، در اینترنت: جنبه‌های نظری و کاربردی آن، نشر کتابدار، تهران ۱۳۷۸.

- شکرخواه، یونس: اینترنت، بیم‌ها و امیدها، همشهری، سال هشتم، ش. ۱۳۷۹، ۲۲۹.

- قادر پاشا، عبدالله: کاربرد شبکه اینترنت در مالزی، ترجمه زهره میرحسینی در مجموعه مقالات کاملیس ۴، کتابخانه ملی ایران، تهران ۱۳۷۶.

- محمدی فر، محمدرضا: شیوه‌نامه وب، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، تهران ۱۳۸۱.

- مگوایر، کارمل: برخی از مباحث عمده خدمات اطلاع رسانی در عصر فناوری جدید، ترجمه رحمت الله فتاحی، کتابداری و اطلاع رسانی، سال اول (۳)، ۱۳۷۷.

1997. "Before You Cite A Site." Educational Leadership, (november, 1997)(full Text).

خدمت آموزش باشد و هم می‌تواند برای سرگرمی مورد استفاده قرار گیرد و حتی برای شغل یابی و ارائه و معرفی محصولات، یعنی در جنبه اقتصادی نیز به کار رود. باید دید هدف ما در استفاده از آن کدام است.

برای کودکان و نوجوانان، ابتدا سایت‌های آموزشی این پدیده مهم است، سپس سایت‌های سرگرمی. پس از آن که ورق خانگی مناسب (home Page) برای کودکان را یافتیم، باید آن را به ورق خانگی خود تبدیل کنیم و هر موقع که همراه فرزندانمان با رایانه کار می‌کنیم، مستقیماً به این ورق برویم. بدیهی است برای کار کودکان با اینترنت، نظارت مستقیم والدین و مربیان ضروری است.

نکات ایمنی

رعایت نکات ایمنی با روش‌های مختلف امکان‌پذیر است، از جمله: استفاده از فایل history. به این ترتیب می‌توان کنترل کرد که بچه‌ها کجا رفته‌اند.

روش دیگر، استفاده از برنامه Content Advisor (مشاور محتوا) است و فعال کردن آن از طریق گزینه اختیارات اینترنت (Internet Options).

استفاده از کلمه رمز مهم است. به کودکان باید آموزش بدهیم که هرگز به هیچ شخصی، نام واقعی، تاریخ تولد، نشانی پست الکترونیکی، شماره تلفن، نشانی پستی، نام مدرسه، نام کاربری یا کلمه رمز خود را نگویند، مگر آن که قبلاً با والدین مشورت کرده باشند و هرگز عکسی از خود را از طریق اینترنت برای دیگران نفرستند.

به آن‌ها باید گوشزد شود که هرگز با شخصی که از طریق اینترنت آشنا شده‌اند، ملاقات نکنند، مگر این که به پدر و مادر خود اطلاع دهند و این دیدار در یک مکان عمومی باشد.

در ضمن آن‌ها بدون مشورت با والدین یا مربیان نباید فایلی را منتقل (Down Load) کنند یا برای دیگران بفرستند. (Up Load). (اسنل، ۱۳۷۹، صص ۳۶۰ - ۳۵۸)

در هر حال دلیلی برای نگرانی وجود ندارد. کودکان و نوجوانان باید به سواد اطلاعاتی مجهز شوند و اینترنت در این مسیر سودمند است. با انتخاب چند پارامتر و نیز نظارت و راهنمایی والدین و مربیان می‌توان از اینترنت لذت برد، از اطلاعات فراوان آن بهره‌مند شد و از خطرهای آن مصون ماند.

